

znaje o konstrukciji njihovog etničkog i kulturnog identiteta, kroz povijesni presjek, u različitim uvjetima u kojima se u svakoj sredini razvijala njihova svijest o identifikaciji unutar vlastite zajednice, ali i u odnosu prema pripadnicima drugih skupina.

Ova knjiga će čitatelje, kojih će zasigurno biti i izvan znanstveno-stručnoga miljea, uputiti do kojega se stupnja može govoriti o Bunjevcima kao o homogenoj etnokulturnoj zajednici (zajedničko ime, jezik, pojedini elementi tradicijske kulture), a u kojoj mjeri kao o distinktivnim i regionalno specifično oblikovanim zajednicama s obzirom na njihovu disperzivnost u prošlosti i sadašnjosti.

Zbornik daje veliki doprinos hrvatskoj znanosti i kulturi te jedno od polazišta u osmišljavanjima identifikacijskih i svima iz njih proizlazećih procesa Bunjevaca, pa stoga i Hrvata. Njezino je objavljivanje, dakle, od širega kulturnoga, znanstvenoga te nacionalnoga interesa.

Goran Pavel Šantek

Tradicijska baština i etnokulturni identitet podunavskih Hrvata Bunjevaca, (ur. Milana Černelić (glavna urednica), Katarina Čeliković, Bojana Poljaković, Marijeta Rajković Iveta, Tihana Rubić, Dinko Šokčević, Tomislav Žigmanov), Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, FF Press i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Zagreb-Subotica, 2014., 523 str.

Višedestljetno istraživanje koje je glavna urednica posvetila „bunjevačkom fenomenu“ u ovoj je knjizi proši-

reno s bačkih Bunjevaca u Vojvodini na onu skupinu koja i danas živi u Mađarskoj. Time se istraživanje podunavskog ogranka Hrvata Bunjevaca proširilo na najudaljeniju prostornu točku od njihova matičnoga područja – bunjevačke pradomovine na jugoistočnom dinarsko-jadranskom graničnom području odakle se ta subetnička skupina seobama proširila i razgranala na više bunjevačkih ograna.

Svjedocima smo globalizacije svijeta, ali i regionalizacije i partikularizacije, dvaju procesa koji se istovremeno odvijaju, a uz koje se neminovno javlja zanimanje i potraga za identitetom, ključnom riječi suvremene etnologije i antropologije – bilo da se radi o kulturnom, nacionalnom, etničkom, subetničkom, regionalnom ili nekom drugom identitetu. Znanstvenoj javnosti već je poznato da je više objavljenih monografija o drugim bunjevačkim ograncima plod višegodišnjih etno-regionalnih istraživanja pitanja etnogeneze Bunjevaca i bunjevačkog/bunjevačkih identiteta u okviru dvaju znanstvenih projekata

prof. dr. Milane Černelić („Identitet i etnogeneza primorskih Bunjevaca“ te „Identitet i etnokulturno oblikovanje Bunjevaca“). Ova je knjiga rezultat četverogodišnjeg razdoblja istraživanja ne samo već dokazanih znanstvenika, nego i nekoliko generacija studenata Odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu (2011.–2014.) koje je ponovno vodila nositeljica projekata, ali i dr. sc. Marijeta Rajković Iveta. Za razliku od prethodnih, ova se monografija razlikuje vremenskim pritiskom uvjetovanim rokom trošenja dobivenih sredstava za njezino objavljivanje. Zbog takve nezavidne situacije treba pozdraviti odluku urednica i urednika da se objave makar neki i ne sasvim doručeni članci, osobito članci-prvijenci nekih studenata koje će se naknadno moći koristiti na temelju postavljene istraživačke baze postavljene u knjizi.

Knjiga započinje uvodnim slovom glavne urednice Milane Černelić koje nas uvodi kako u problematiku stvaranja ovog djela, tako i u problematiku najavljenih teme.

Svojom osnovnom strukturom u dvije cjeline knjiga slijedi klasičnu diobu u etnologiji: godišnji i životni običaji. Prva cjelina „Život kroz godinu: najvažnije postaje u kalendaru bunjevačkih običaja“ zauzima veći dio knjige koji je podijeljen na 10 poglavlja: Božićni običaji; Običaji materica i oca; Božićnjak; Etnografske crtice o prelama kod Bunjevaca u Subotici i okolici; Uskršni običaji; Ophodi kraljica; Etnomuzikološko-koreološki doprinos istraživanju običaja kraljica u Subotici i okolici; Sveti Ivan Cvitnjak; Dužijanica: stoljetna kulturna praksa svetkovine žetve i iskazivanja identiteta; Subotička dužijanica: tvorba

tradicije, izvedba sjećanja; Dužijanica kao simbol suvremenog identiteta Hrvata Bunjevaca.

Druga cjelina „Život između početka i kraja“ ima pet poglavlja: Porod i običaji vezani uz porod; Igre, igračke i djetinjstvo; O higijenskim navikama Bunjevaca i njegovanju ženske ljepote od kraja XIX. do prve polovice XX. stoljeća; *S koljena na koljeno*. Vjerovanja i priče; Posmrtni običaji. Nakon toga slijedi sažetak na engleskom jeziku, popis kazivača prema mjestu rođenja i bilješke o autorima.

Svojom osnovnom strukturom u dvije cjeline knjiga dakle slijedi klasičnu diobu u etnologiji na godišnje i životne običaje. Ne treba, međutim, smatrati da ovakva „školska“ podjela na bilo koji način nije znanstveno dobrodošla ili da je opterećujuća za čitatelja. Naprotiv. Treba imati na umu da je knjiga zamišljena kao kakva objedinjena riznica tradicijskog nasljeđa bačkih, a u nekim temama i u širem smislu podunavskih Bunjevaca. Posebna je vrijednost knjige što gotovo sve navedene teme objedinjuje i prošlo i suvremeno stanje tradicije, često i na komparativni način. Osim toga, pokazane su i obnovljene tradicije koje su Bunjevci revitalizirali kao kakve vrijedne markere njihova etnokulturnog identiteta. Premda ne ulazi u takvu skupinu tradicija, u knjizi je posebna pažnja (vidljiva i brojem priloga) posvećena poznatoj *Dužijanci*, važnom običaju kroz godinu koji se aktivno proslavlja već više od jednog stoljeća, a koja, kako se navodi u Uvodu, „predstavlja primjer opstojnosti jedne neprekinute stoljetne svetkovine i jedinstvenog markera etnokulturnog identiteta ove hrvatske subetničke skupine, unatoč izloženoj vjetrometini različitih ekonomskih,

društvenih i političkih prilika i državnih sustava, kroz koja je samo u jednom stoljeću svojega postojanja prolazila“. Primjer „kraljica“ slijedimo kao osobit simbol subetničke zajednice Hrvata Bunjevaca. Uz brojne druge naglasimo još nekoliko zanimljivih momenata koji iskaču iz klasičnih etnografskih i etnoloških prikaza godišnjih i životnih običaja. Primjerice, u razmatranju božićnih običaja hrvatskih dijasporskih zajednica u Vojvodini i Mađarskoj, kod tih se običaja promatraju rodne uloge, uloge istaknutih pojedinaca, rad u udrugama, javne manifestacije. Na primjeru subotičkog Velikog prela problematizira se pak odnos tradicije i suvremenosti te dočarava kompleksna simbolika kojom se kroz prikaz danas gotovo zaboravljenih društvenih praksi gradi identitet bunjevačke zajednice. Iz skupine životnih običaja treba izdvojiti temu „Porod i običaji vezani uz porod“ koja je malo ili nikako istražena kako kod bačkih Bunjevaca, tako i u hrvatskoj etnologiji. Prilog je posebno vrijedan i inovativan jer se u središte postavlja trudnica, roditelja, njegovateljica djeteta uz njezin položaj unutar obiteljske zajednice, a i vlastiti doživljaj poroda. Higijenske navike Bunjevaca u drugom jednom poglavlju također nisu uobičajena etnološka tema, a i tu je u središtu žena, njezina ljepota i potreptine koje tome pridonose s donošenjem razlika žena na salašima i Bunjevki građanskog visokog društva.

Monografija je plod ozbiljnih četverogodišnjih etnoloških istraživanja veće ekipe istraživača terenaca, a promišljenih i ranijim akademskim radom glavne urednice. Naglasak je stavljen na pitanja baštine i identiteta ovog zemljopisno krajnjeg bunjevačkog ogranka.

U knjizi je moguće pratiti kako prošli tako i sadašnji način života podunavskih Bunjevaca. Time ova knjiga zadire u problematiku izraženu sintagmom „tradicija i suvremenost“ znatno premašujući način rada starije opisne etnografije. U njoj ćemo naići na mnogovrsne pristupe u istraživanju njihova života i kulture, kako u etnografskom prikazu građe, tako i u etnološkoj interpretaciji. Autorima je bio cilj utvrditi s jedne strane kontinuitete, a s druge transformacije tradicijskih obrazaca uz adekvatnu primjenu klasičnih etnoloških metoda, ali i sasvim novih pristupa – suvremenih trendova istraživanja višedimenzionalnosti identiteta.

Posebna je vrijednost nastojanje voditeljice projekta, time i autora u knjizi, da se što više čuje glas samih Bunjevaca što je omogućeno transkribiranjem snimljene građe uz kasniju sistematizaciju i interpretaciju. To je osobito važno imajući na umu da je riječ o etnološki premalo istraženom dijasporskoj zajednici u Vojvodini i Mađarskoj. Knjiga daje izvrstan pregled njihovih nastojanja da se čuvanjem, ali i revitaliziranjem tradicijske kulture označi, konstruira pa i ojača identitet bunjevačke subetničke zajednice prema drugim etničkim skupinama kako u Mađarskoj, tako i u Srbiji. Time postaje ne samo etnološki zapis i doprinos otimanju od zaborava bunjevačke tradicijske baštine i njezinoj revitalizaciji nego prerasta u braniča pravne i političke opstojnosti ove skupine na označenim prostorima. Osim toga, ovako koncipirana knjiga ima i neizmjernu emotivnu vrijednost za ovu iz hrvatskog nacionalnog tkiva prije više stoljeća izmještenu hrvatsku dijasporsku zajednicu.

Jelka Vince Pallua